

EUROOPA KODANIKUALGATUS

Lõpetame ökotsiidi Euroopas: kodanike algatus andmaks Maale õigused

Euroopa, 02.08.2012

Sisukord

PEALKIRI	2
SISU	2
PEAMISED EESMÄRGID	3
TAUST	4
ÖKOTSIIDI DIREKTIIVI KASULIKKUS	5
ASJAKOHASTE LEPETE SÄTTED	5

PEALKIRI

Lõpetame ökotsiidi Euroopas: kodanike algatus andmaks Maale õigused

SISU

Meie, oma planeedi pärast sügavalt mures olevad Euroopa kodanikud, kutsume Euroopa Komisjoni üles vastu võtma õigusakte, mis keelaks, hoiaks ära ning ennetaks ökotsiidi, mis on konkreetse ala ökosüsteemide ulatuslik kahjustus, hävitamine või kadu.¹

- Ökotsiid kui rahvusvaheline kuritegu on välja pakutud viiendaks rahuvastaseks kuriteoks ning ettepanek Rooma statuudi muutmiseks on esitatud ÜRO õiguskomisjonile.
- Ökotsiidi seaduse eelnõu on avalikustatud Suurbritannias². Ökotsiidi seadus sätestab sealsed peamised riiklikud õigusnormid.
- Ökotsiidi direktiivi eelnõu kajastab pakutud Suurbritannia ökotsiidi seaduse eelnõu sõnastust ning seab seega regionaalsed raamid seaduse vastuvõtmiseks.
- Ökotsiidi direktiivi eelnõu sätestab kõik asjakohased tingimused konkreetse ala ulatusliku ökosüsteemide kahjustuse, hävitamise või kao kriminaliseerimiseks.
- Londoni ülikooli süvauuringute kolledži inimõiguste konsortsiumi avaldatud uurimus "Ökotsiid on puuduv viies kuritegu rahu vastu"³ näitab, et ökotsiid kui rahvusvaheline kuritegu on olnud rahvusvahelise kogukonna mõtteis juba üle aastakümne ning lähtub olemasolevatest Euroopa Liidu ja rahvusvahelistest lepetest, direktiividest ja määrustest.

¹ Ökotsiidi on Polly Higgins defineerinud kui konkreetse ala ökosüsteemi(de) ulatusliku kahjustuse, hävitamise või kao, kas inimtegevuse või muul tagajärjel sellisel määral, et sealsete elanike segamatu ala kasutamine on või saab olema oluliselt häiritud. Esitatud ÜRO õiguskomisjonile märtsis 2010 (Ettepanek Rooma statuudi muutmiseks).

² Higgins, P., (2012). *Earth is our Business*. Shepherd Walwyn (London).

³ Short, D. et al. (2012). *Ecocide is the Missing 5th Crime Against Peace*. The Human Rights Consortium, School of Advanced Studies, University of London (London).

PEAMISED EESMÄRGID

- 1. Kriminaliseerida ökotsiid ning tagada, et füüsilisi ja juriidilisi isikuid saab võtta vastutusele ökotsiidi sooritamise eest vastavalt ülema vastutuse printsiibile.**
 - 1.1 Kriminaliseerida konkreetse ala ökosüsteemide ulatuslik kahjustus, hävitamine või kadu⁴.
 - 1.2 Tagada, et füüsilised ja juriidilised isikud saab võtta vastutusele ökotsiidi kuriteo eest ülema vastutuse printsiibi alusel.
 - 1.3 Korraldada juriidilist vastutust iga füüsilise ja juriidilise isiku suhtes, kes on leitud kindlas piirkonnas ökotsiidi põhjustamas.
 - 1.4 Võtta füüsilisi ja juriidilisi isikuid vastutusele ökosüsteemi(de) tegeliku ulatusliku kahjustuse või hävitamise või kao või selle riski loomise eest.
 - 1.5 Tagada, et ülema vastutuse printsiibist peab kinni iga isik, kes teostab oma kaudseid või otseseid õigusi konkreetset alal, nagu rahvusvahelise kriminaalõiguse printsiipide kohaselt.
- 2. Keelustada ja ennetada iga ökotsiid Euroopa territooriumil või EL'i õigusruumi kuuluval mereterritooriumil, nagu ka tegevused väljaspool EL'i, mis on sooritatud EL'is registreeritud juriidiliste isikute või EL'i kodanike poolt.**
 - 2.1 Kohustada kõiki liikmesriike ning EL'i kodanikke ja siin registreeritud juriidilisi isikuid, olenemata nende tegevuskohast.
 - 2.2 Kehtestada kogu Euroopa Liitu hõlmav ja piiriülene hoolsuskohustus, kas era- või avalik võimekus ennetamaks riski ja/või tegelikku ökosüsteemi(de) ulatuslikku kahjustust, hävitamist või kadu.
 - 2.3 Keelata igal füüsilisel või juriidilisel isikul ökotsiidi sooritamine või sellele kaasaaitamine, läbi kriminaalsanktsioonide kehtestamise.
 - 2.4 Keelata füüsilistel või juriidilistel isikutel ökotsiidi põhjustavatesse tegevustesse investeerimine või nende muul moel toetamine.
 - 2.5 Läbi viia riskianalüüs ökotsiidi võimalike tagajärgede kohta.
 - 2.6 Julgustada teadustööd taastuvenergeetika ja innovaatiliste tehnoloogiate vallas, mis aitavad kaasa ressursside säästlikule kasutusele.
- 3. Tagada üleminekuperiood võimaldamaks jätkusuutlik majandus**
 - 3.1 Edendada innovatsiooni, suunates investeeringuid rohemajandusse.
 - 3.2 Võtta tarvitusele fiskaalpoliitilisi meetmeid, et ergutada füüsiliste ja juriidiliste isikute jätkusuutlikkusele orienteeritud käitumist ja äritava.
 - 3.3 Tõrjuda mittesäästlike tootmis- ja tarbimispraktikate toetamist ning soodustada uusi toetusi võimaldamaks üleminekut rohemajandusele.
 - 3.4 Selliseks üleminekuperioodiks on pakutud välja 5-aastane ajakava⁵.

⁴ Ökotsiidi võivad põhjustada kas (1) inimtegevus või (2) looduslikult esinev ökotsiid. Sellest tulenev kahju peab olema laiaulatuslik, pikaajaline või raske, et olla ulatuslik, mis on defineeritud järgnevalt: "laiaulatuslik": hõlmama mitmesaja ruutkilomeetri suurust piirkonda; "pikaajaline": kestma mitu kuud või teatava aastaaja; "raske": põhjustab suurt kahju inimestele, looduslikele või majanduslikele ressurssidele või muule varale. Rohkem infot: www.eradicatingecocide.com. Vaata ka: Higgins, P., (2010). *Eradicating Ecocide: laws and Governance to prevent the Destruction of our Planet*. Shepherd Walwyn (London) ja Higgins, P., (2012). *Earth is our Business*. Shepherd Walwyn (London).

⁵ Vaata: Higgins, P., (2012). *Government Concept Paper - Closing the door to dangerous industrial activity*

TAUST

Praegusel ajal näeme inimeste ja planeedi massilist kahjustamist ja hävitamist tasemel nagu ei kunagi varem ajaloos. 15. märtsil 2012 väljastas OECD⁶ karmi hoiatuse: energiakasutusest tulev süsinikdioksiidi heide tõuseb meie sõltuvuse tõttu fossiilkütustest järgmise 38 aasta jooksul ennustatavalt 70%. Selle tulemusega tõuseb Maa keskmine temperatuur aastaks 2100 kolm kuni kuus kraadi Celsiuse järgi. Lisaks sellele näitavad tõendid, et Maa on jõudnud "murdepunkti"; teadlased hoiatavad, et rahvastikukasv, laiaulatuslik looduslike ökosüsteemide hävitamine ning kliimamuutus võivad Maa biosfääri viia pöördumatu muutuseni, tuues kaasa tagajärgi, millega tegelemiseks meil puudub piisav ettevalmistus ja leevendusmeetmed⁷.

Õigus on mänginud olulist rolli süsteemi loomisel, mis ei pööra tähelepanu tegude tagajärgedele, sest seadused on need, mis rõhutavad kasumi teenimise olulisust. Hetkel on korporatsioonid mitmes riigis seadusest tulenevalt kohustatud osanikele kasumit suurendama, olenemata sellega kaasnevatest tagajärgedest, isegi massilisest Maa kahjustamisest ja laastamisest. Enamgi veel, endiselt on puudus õigusloomest, mis efektiivselt rakendaks keskkonnaõigust. Esimene jõupingutus tehti Euroopa tasandil 2008. aastal direktiiviga keskkonna kaitsmise kohta kriminaalõiguse kaudu. Lisaks sellele rõhutab EL elurikkuse strateegia aastani 2020 tähtsust koordineerida jõupingutusi teiste EL poliitikatega⁸.

Euroopa Liidu põhiõiguste harta preambul ütleb, et nende õigustega kaasnevad vastutus ning kohustus teiste inimeste, inimühiskonna ja tulevastepõlvkondade ees, ja selle eesmärk on edendada tasakaalustatud ja kestlikku arengut. On tungiv vajadus seaduse järele, mis kaitseks inimesi ja planeeti, võimaldaks ettevõtetel arendada rohemajanduse potentsiaali ja ressursinappuse mõjusid arvestavaid ärimudeleid ning tagamaks, et nii praeguste kui tulevaste põlvkondade õigus elule on kaitstud.

⁶ OECD (2012). *OECD Environmental Outlook to 2050*. Kättesaadav:

<http://www.oecdbookshop.org/oecd/display.asp?sf1=identifiers&st1=972012011P1>

⁷ University of California - Berkeley (2012, June 6). *Evidence of impending tipping point for Earth*.

ScienceDaily. <http://www.sciencedaily.com/releases/2012/06/120606132308.htm>, külastatud 1.08.12

⁸ Common Agricultural Policy, the Common Fisheries Policy, the Cohesion Policy. EC (2012). EU

Biodiversity Strategy to 2020 - towards implementation. European Commission.

<http://ec.europa.eu/environment/nature/biodiversity/comm2006/2020.htm>, külastatud 28.07.12

ÖKOTSIIDI DIREKTIIVI KASULIKKUS

Edukalt rakendatud ökotsiidi direktiiv võib tuua järgnevat kasu Euroopale ja selle kodanikele:

- (a) Tagada rahulik elu planeedil mitte ainult praegustele, vaid ka tulevastele põlvedele.
- (b) Panustada väärtuste muutumisse, kus rõhk on meie keskkonna austamisel ja selle eest vastutamisel ning kaasaegse maailma kestlikkusel.
- (c) Võtta endile keskkonna eest hoolitsejate roll, vaadates pikas perspektiivis tulevikku ning rakendades ettevaatusprintsipi.
- (d) Ühendada üldsus kampaanias ökotsiidi vastu, et tõsta teadlikkust säästvast arengust.
- (e) Julgustada eurooplasi panustama EL poliitikasse allkirjastades Euroopa kodanikualgatuse ja seega suurendada Euroopa identiteeti.
- (f) Vähendada EL'i süsinikdioksiidi ja kasvuhoonegaaside heidet fossiilkütustest.
- (g) Suurendada EL'i sees elukvaliteeti ja elatustaset, parandades õhu- ja joogivee kvaliteeti, ning loodusressursside kasutamist.
- (h) Parandada kodanike terviseolusid.
- (i) Stimuleerida Euroopa rohemajanduse arengut.
- (j) Soodustada innovatsiooni ja uusi tehnoloogilisi lahendusi ning sellega luua uusi turge ja tööhõivet, mis omakorda vähendavad praegust töötust, eriti noorte hulgas.
- (k) Parandada pikas perspektiivis Euroopa äritegevuse konkurentsivõimet.

ASJAKOHASTE LEPETE SÄTTED

On terve hulk rahvusvaheliste lepete sätteid, mis toetavad ökotsiidi kriminaliseerimist. Lisaks on kaks *ratifitseerimata* lepet, mis on samuti olulised nende üldise teema tõttu. Need on tõendiks, et Euroopa riigid on mitmel varasemal korral läinud päris kaugele, et käsitleda ohtlikest tegevustest tulevat kahju keskkonnale ning on tuvastanud vajaduse kaitsta keskkonda kriminaalõiguse kaudu.

Need ratifitseerimata lepped on *keskkonnoohtlikest tegevustest tõusetunud kahju hüvitamise tsiviilvastutuse konventsioon*, ELS nr 150⁹ ja Euroopa Nõukogu poolt *keskkonna kriminaalõigusliku kaitse konventsioon*, ELS nr 172, mille on ratifitseerinud vaid Eesti.

⁹ Vaata eriti artiklit 27, alalise komitee funktsioonid: 'Alaline komitee jälgib selle konventsioonida seotud probleeme.' Siin on identifitseeritud vajadus arendada selles valdkonnas seadusi.

Lepped, mis on praegu jõus ning mis on toodud õigustusena selle kodanikualgatuse jaoks, on järgmised.

❖ **Euroopa Liidu toimimise leping**

Artikkel 83

1. Euroopa Parlament ja nõukogu võivad seadusandliku tavamenetluse kohaselt direktiivide abil kehtestada miinimumeeskirjad kuriteokoosseisude ja karistuste määratlemiseks eriti ohtlike, piiriülese mõõtmega kuriteoliikide puhul tulenevalt nende kuritegude olemusest või mõjust või erivajadusest võidelda nende vastu ühistel alustel.

Need kuriteoliigid on järgmised: terrorism, inimkaubandus ning naiste ja laste seksuaalne ärakasutamine, ebaseaduslik uimastikaubandus, ebaseaduslik relvaäri, rahapesu, korruptsioon, maksevahendite võltsimine, arvutikuriteod ja organiseeritud kuritegevus.

Olenevalt kuritegevusealase olukorra kujunemisest võib nõukogu võtta vastu otsuse, milles määratakse kindlaks muud kuriteovaldkonnad, mis vastavad käesolevas lõikes sätestatud kriteeriumidele. Nõukogu teeb otsuse ühehäälselt pärast Euroopa Parlamendilt nõusoleku saamist.

2. Kui kriminaalõiguse alaste õigus- ja haldusnormide lähendamine osutub möödapääsmatuks liidu poliitika tulemusliku elluviimise tagamiseks valdkonnas, kus on rakendatud ühtlustamismeetmeid, võidakse direktiividega kehtestada asjaomases valdkonnas kuritegude ja karistuste määratlemise miinimumeeskirjad. Asjaomased direktiivid võetakse vastu seadusandliku tavamenetluse või seadusandliku erimenetluse kohaselt vastavalt sellele, millist menetlust järgiti asjaomaste ühtlustamismeetmete vastuvõtmisel, ilma et see piiraks artikli 76 kohaldamist.

Artikkel 191

1. Liidu keskkonnapoliitika aitab kaasa järgmiste eesmärkide taotlemisele:

- a) keskkonna säilitamine, kaitsmine ja selle kvaliteedi parandamine;
- b) inimese tervise kaitsmine;
- c) loodusressursside kaalutletud ja mõistlik kasutamine;
- d) meetmete edendamine rahvusvahelisel tasandil, selleks et tegelda piirkondlike ja ülemaailmsete keskkonnaprobleemidega ja eelkõige võidelda kliimamuutuste vastu.

2. Liidu keskkonnapoliitika, võttes arvesse liidu eri piirkondade olukorra mitmekesisust, seab eesmärgiks kaitstuse kõrge taseme. See rajaneb ettevaatusprintsipiil ja põhimõtetel, mille järgi tuleb võtta ennetusmeetmeid ja keskkonnakahjustus heastada eeskätt kahjustuse kohas, saastaja peab aga maksma.

Sellega seoses sisaldavad keskkonnakaitse nõuetele vastavad ühtlustamismeetmed vajaduse korral kaitseklauslit, mis lubab liikmesriikidel majandusvälistel keskkonnakaitselistel põhjustel võtta liidu kontrollimenetlusele alluvaid ajutisi meetmeid.

Artikkel 194

1. Siseturu rajamise ja toimimise raames ning pidades silmas vajadust säilitada ja parandada keskkonda, on liidu energiapoliitikal liikmesriikide vahelise solidaarsuse vaimus järgmised eesmärgid:

- a) tagada energiaturu toimimine;
- b) tagada energiaga varustamise kindlus liidus;
- c) edendada energia tõhusat kasutamist ja säästmist ning uute ja taastuvate energiaallikate väljaarendamist; ning
- d) edendada energiavõrkude sidumist.

EL DIREKTIIVID

❖ Direktiiv keskkonnavastutusest keskkonnakahjustuste ärahoidmise ja parandamise kohta (2004/35/EÜ)

Käesolev direktiiv seab keskkonnavastutuse raamistiku "saastaja maksab" põhimõtte baasil, suunaga ennetada ja heastada keskkonnakahjustusi.

10. [...] Käesolevat direktiivi ei kohaldata tegevustele, mille põhieesmärgiks on teenida riigikaitset või rahvusvahelist julgeolekut.

11. Käesoleva direktiivi eesmärgiks on ära hoida ja heastada keskkonnakahjustusi ning see ei mõjuta õigust saada hüvitust tavalise kahju eest mingi asjakohase rahvusvahelise tsiviilõigusliku vastutuse alusel sõlmitud lepingu põhjal.

20. [...] Liikmesriigid võivad lubada, et ettevõtjad, kes ei ole toiminud ettevaatamatult või hooletult, ei pea kandma heastamismeetmete kulusid olukordades, kui kõnealused kahjustused on tingitud heitmetest või sündmustest, millele on antud selgesõnaline luba või mille kahjulikkust ei olnud võimalik sündmuse toimumise või heitmete tekkimise hetkel ette näha.

31. Liikmesriigid peaksid esitama komisjonile aruande käesoleva direktiivi kohaldamisel omandatud kogemuste kohta, mis võimaldaks komisjonil, arvestades mõju säästvate arengule ja tulevastele keskkonnaohtudele, võtta vastu otsuse direktiivi ülevaatamise vajaduse kohta,

Artikkel 5 - Ennetusmeetmed

1. Kui keskkonnakahjustust ei ole veel tekkinud, kuid on olemas selle otsene oht, peab ettevõtja viivitamatult rakendama ennetusmeetmeid.

Artikkel 16 – Suhe riigisiseste seadustega

1. Käesolev direktiiv ei takista liikmesriike hoidmast kehtivana või kehtestamast rangemaid eeskirju keskkonnakahjustuste ärahoidmise või parandamise kohta, sealhulgas käesoleva direktiivi nõuetele vastavate uute ärahoidmis- ja heastamistoimingute ning kahjustuste eest vastutavate täiendavate osapoolte määratlemine.

Artikkel 19 - Rakendamine

1. Liikmesriigid jõustavad käesoleva direktiivi järgimiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid 30. aprilliks 2007.

❖ **Direktiiv keskkonna kaitsmise kohta kriminaalõiguse kaudu (2008/99/EÜ)**

Artikkel 3 - Õigusrikkumised

Liikmesriigid tagavad, et järgmist käitumist käsitatakse kriminaalkuriteona, kui see on õigusvastane ning pannakse toime tahtlikult või vähemalt raske hooletuse tagajärjel:

- a) teatava koguse ainete või ioniseeriva kiirguse juhtimine või heitmine õhku, pinnasesse või vette, mis põhjustab või võib põhjustada inimese surma või tõsiseid kehavigastusi või olulist kahju õhu, pinnase või vee kvaliteedile või loomadele või taimedele;
- b) jäätmete kogumine, vedamine, taaskasutamine või lõppladustamine, kaasa arvatud nimetatud protsesside järelevalve ning lõppladustamiskohtade järelhooldus, ning kaasa arvatud toimingud, mida teevad vahendajad või maaklerid (jäätmehooldus), mis põhjustab või võib põhjustada inimese surma või tõsiseid kehavigastusi või olulist kahju õhu, pinnase või vee kvaliteedile või loomadele või taimedele;
- c) jäätmete vedu, kui kõnealune tegevus on hõlmatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. juuni 2006. aasta määruse (EÜ) nr 1013/2006 jäätmesaadetiste kohta [6] artikli 2 lõikega 35 ja see toimub arvestatavas koguses, olenemata kas tegu on ühekordse veoga või mitme omavahel seotud veoga;
- d) käitise käitamine, milles toimub ohtlik tegevus või kus hoitakse või kasutatakse ohtlikke aineid või valmistisi ja mis põhjustab või võib põhjustada väljaspool käitist inimese surma või tõsiseid kehavigastusi või olulist kahju õhu, pinnase või vee kvaliteedile või loomadele või taimedele;
- e) tuumamaterjali või muude ohtlike radioaktiivsete ainete valmistamine, töötlemine, käitlemine, kasutamine, valdamine, ladustamine, vedamine, importimine, eksportimine või lõppladustamine, mis põhjustab või võib põhjustada inimese surma või tõsiseid kehavigastusi või olulist kahju õhu, pinnase või vee kvaliteedile või loomadele või taimedele;
- f) kaitsealuste looduslike looma- või taimeliikide tapmine, hävitamine, omamine või äravõtmine, v.a juhul, kui tegemist ei ole arvestatava kogusega ning tegu ei mõjuta oluliselt liigi kaitsestaatust;
- g) kaitsealuste looduslike looma- või taimeliikidega või nende osade või neist saaduga kauplemine, v.a juhul, kui tegemist ei ole arvestatava kogusega ning tegu ei mõjuta oluliselt liigi kaitsestaatust;
- h) igasugune käitumine, mis põhjustab kaitsealuse elupaiga seisundi märkimisväärset kahjustamist;
- i) osooni kahandavate ainete tootmine, importimine, eksportimine või turustamine.

Artikkel 4 - Kuriteole kihutamine ja sellele kaasaaitamine

Liikmesriigid tagavad, et artiklis 3 osutatud teguviisile kihutamine ja sellele kaasaaitamine oleks karistatavad kriminaalkuriteona.

Artikkel 5 - Karistused

Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed tagamaks, et artiklites 3 ja 4 kirjeldatud õigusrikkumistele järgneks tõhusate, proportsionaalsete ja hoiatavate kriminaalkaristuste kohaldamine.

Artikkel 6 – Juriidiliste isikute vastutus

1. Liikmesriigid tagavad, et juriidilisi isikuid saab võtta vastutusele artiklites 3 ja 4 osutatud õigusrikkumiste eest, mille on nende kasuks toime pannud tegutsenud isik, kes on juriidilise isiku juures juhtival kohal, iseseisvalt või juriidilise isiku organi liikmena, mis põhineb

- a) õigusel esindada juriidilist isikut;
- b) õigusel teha juriidilise isiku nimel otsuseid või
- c) õigusel kontrollida juriidilist isikut.

2. Lisaks tagavad liikmesriigid, et juriidilisi isikuid saab võtta vastutusele juhul, kui lõikes 1 osutatud isiku puuduliku järelevalve või kontrolli tõttu on osutunud võimalikuks, et juriidilise isiku alluvuses olev isik on juriidilise isiku kasuks pannud toime artiklites 3 ja 4 osutatud õigusrikkumise.

3. Juriidiliste isikute vastutus vastavalt lõigetele 1 ja 2 ei välista kriminaalmenetlust füüsiliste isikute suhtes, kes on olnud artiklites 3 ja 4 osutatud õigusrikkumiste toimepanijad, õigusrikkumistele kaasaaitajad või kihutajad.

Artikkel 7 - Juriidiliste isikute suhtes kohaldatavad karistused

Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed tagamaks, et õigusrikkumise eest vastavalt artiklile 6 vastutusele võetud juriidiliste isikute suhtes kohaldataks tõhusaid, proportsionaalseid ja hoiatavaid karistusi.

❖ **Århusi konventsioon: juurdepääs õigusemõistmisele keskkonnaasjus**

Artikkel 1

Et kaitsta praeguste ja tulevaste põlvkondade õigust elada keskkonnas, mis vastab nende tervise ja heaolu vajadustele, teeb konventsiooniosaline keskkonnainfo üldkättesaadavaks, kaasab üldsuse keskkonnaasjade otsustamisse ning võimaldab konventsiooni kohaselt neis asjus juurdepääsu õigusemõistmisele.

❖ **Euroopa inimõiguste konventsioon**

Artikkel 2: Right to life

1. Igäühe õigust elule kaitstakse seadusega. Kelleltki ei või tahtlikult võtta elu, välja arvatud kohtuotsuse täideviimisega, mis järgneb süüdimõistmisele kuriteos, mille eest seadus näeb ette sellise karistuse.

Euroopas on juba õigusnormidega paika pandud¹⁰, et kui inimese õigus elule on seatud ohtu, peab ohtliku tööstustegevuse lõpetama.

❖ **Kopenhaageni kokkulepe**

1. Me rõhutame, et kliimamuutus on praeguse aja üks suurimaid väljakutseid. Me toonitame oma tugevat poliitilist tahet kiiresti kliimamuutusega võidelda, vastavalt ühise, kuid eristatud vastutuse ning vastavate võimaluste põhimõtetele. Saavutamaks konventsiooni lõppeesmärki stabiliseerida kasvuhoonegaaside kontsentratsioon atmosfääris tasemel, mis ennetaks ohtlikku antropogeenset sekkumist kliimasüsteemi, tunnistades teaduslikku vaadet, et Maa temperatuuri tõus peaks olema allpool kahte kraadi Celsiuse järgi, õiglusele tuginedes ning säästva arengu konteksti arvestades, tugevdame oma pikaajalist koostööd kliimamuutusega võitlemisel. Me tunnistame kliimamuutuse kriitilist mõju ja vastumeetmete võimalikke mõjusid riikidele, mis on eriti haavatavad selle kahjulikule toimele ning rõhutame vajadust luua laiaulatuslik kohanemisprogramm, mis hõlmaks rahvusvahelist tuge.

4. Lisa I – Osapooled pühenduvad rakendama eraldi või koos kvantifitseeritud majandusülesid heite-eesmärke aastaks 2020, mis esitatakse lisa I osapoolte poolt sekretariaadile liites I antud vormis 31. jaanuariks 2010, et koostada INF dokument. Lisa I osapooled, kes on ka Kyoto protokollis osapooled, tugevdavad seega veelgi Kyoto protokollis poolt algatatud heidete vähendamist.

¹⁰ Oneryildiz v Turkey [2004] ECHR 657

❖ **Kyoto protokoll**

Nii Euroopa Liit kui selle liikmesriigid eraldiseisvalt on ratifitseerinud Kyoto protokoll. Euroopa Ühendus võttis vastu vähendamise eesmärgi 92% baas-aasta heidetest (Lisa B).

Artikkel 2

1. Artiklis 3 käsitletud õhkuheite koguselise piiramise ja vähendamise kohustust täites peab I lisas nimetatud osaline säästva arengu huvides:

a) oma riigi olusid arvestades rakendama ja/või täiendama strateegiaid ja meetmeid, mis võimaldavad:

i) tõhustada energiakasutust riigi vastavates majandusharudes;

ii) rahvusvaheliste keskkonnakokkulepetega endale võetud kohustusi arvestades kaitsta ja laiendada Montreali protokolliga reguleerimata kasvuhoonegaaside reservuaare ja muid neeldajaid ning edendada säästlikke metsandusvõtteid, metsastamist ja taasmetsastamist;

iii) säästva ja kliimamuutuste vältimise kaalutlusi arvesse võtva põllumajanduse edendamise;

iv) uurida ja arendada uut liiki taastuvaid energiaallikaid ning soodustada süsinikdioksiidi sidumise tehnoloogia ja muude nüüdisaegsete keskkonnasäästlike tehnoloogiate rakendamist ning nende kasutuse laiendamist;

v) kõigis kasvuhoonegaase tekitavates majandusharudes kaotada konventsiooni eesmärgiga ja turunduspõhimõtetega vastuolus olevad turukonkurentsi kahjustavad lõivu- ja maksuvabastused ning muud subsidiumid või seada eesmärgiks neid oluliselt vähendada;

vi) vastavates majandusharudes reforme ellu viies soodustada nende strateegiate ja meetmete kavandamist, mis aitavad piirata ja vähendada Montreali protokolliga reguleerimata kasvuhoonegaaside heitkoguseid;

vii) transpordisektoris piirata ja/või vähendada Montreali protokolliga reguleerimata kasvuhoonegaaside heitkoguseid;

viii) piirata ja/või vähendada metaani heitkoguseid rekuperatsiooni käigus, jäätmekäitluses ning energia tootmises, edastamises ja jaotamises;

Artikkel 3

1. I lisas nimetatud osalised tagavad iseseisvalt või koostöös teiste osalistega, et lisas A nimetatud inimtekkeliste kasvuhoonegaaside heitkoguste süsinikdioksiid-ekvivalendile ümberarvutatud üldkogused ei ületaks neile lubatud koguseid, mis arvutatakse lisas B kinnitatud õhkuheite koguselise piiramise ja vähendamise kohustust ja käesolevat artiklit järgides ning lähtudes kohustusest vähendada nende gaaside üldist heitkogust kohustusperioodil 2008–2012 vähemalt 5% võrra 1990. aasta tasemega võrreldes.

Artikkel 10

Osalised [...]

b) töötavad välja, rakendavad, avaldavad ja korrapäraselt ajakohastavad kliimamuutuste mõju leevendamiseks ning kliimamuutustega kohanemise tõhustamiseks võetavaid meetmeid sisaldavaid riiklikke programme ning vajaduse korral ka piirkonna programme.

❖ **Metsloomade rändliikide kaitse konventsioon (Bonni konventsioon)**

Bonni konventsiooni eesmärk on rändliikide ülemaailmne kaitse. Täpsemalt püüavad konventsiooni osapooled teostatavuse ja sobivuse piires ennetada, vähendada või kontrollida tegureid, mis ohustavad või võivad tõenäoliselt täiendavalt ohustada rändliike, mis on välja toodud lisas.

Artikkel II - Aluspõhimõtted

1. Konventsiooniosalised teadvustavad endale, kui tähtis on rändliikide kaitse ja levialariikide nõusolek võtta selleks võimaluse ja asjakohasuse korral vajalikke meetmeid, pöörates erilist tähelepanu ebasoodsa kaitsestaatusega rändliikidele ning astudes individuaalselt või koostööd tehes selliste liikide ja nende elupaikade kaitseks asjakohaseid ja vajalikke samme.
2. Konventsiooniosalised tunnustavad vajadust võtta meetmeid, et vältida mis tahes rändliigi muutumist eriti ohustatud liigiks.
3. Eelkõige konventsiooniosalised:
 - a) peaksid soodustama rändliikidega seotud teadustööd ja tegema selle toetamiseks koostööd;
 - b) püüavad pakkuda viivitamatut kaitset I lisas sisalduvatele rändliikidele ja
 - c) püüavad sõlmida II lisas sisalduvate rändliikide kaitset ja hoidmist käsitlevaid lepinguid.

Artikkel III – Eriti ohustatud rändliigid

4. Konventsiooniosalised, kes on I lisas loetletud liikide levialariigid, püüavad:
 - a) säilitada ja, kui see on võimalik ja asjakohane, taastada liigi need elupaigad, mis on olulised liigi väljasuremisohust päästmiseks;
 - b) vastavalt asjakohasusele vältida, kõrvaldada, kompenseerida või minimeerida liigi rännet tõsiselt takistavate või välistavate tegevuste või takistuste kahjustavaid mõjusid ja
 - c) sel määral, mil see on võimalik ja asjakohane, vältida, vähendada või reguleerida liiki ohustavaid või tõenäoliselt täiendavalt ohustavaid tegureid, sealhulgas rangelt kontrollida võõrliikide sissetoomist või kontrollida või hävitada juba sissetoodud võõrliike.